

Dr Ana Knežević BOJOVIĆ¹

Rešenje Nacrta zakona o privrednim društvima – usklađenost sa direktivama iz oblasti kompanijskog prava i odredbama Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju

APSTRAKT

Tokom 2010. godine u okviru Ministarstva za ekonomiju i regionalni razvoj sačinjen je Nacrt zakona o privrednim društvima. Jedan od proklamovanih ciljeva usvajanja ovog zakona jeste i usklađivanje sa novim evropskim zakonodavstvom, tačnije direktivama iz kompanijskog prava. Sa druge strane, Nacionalnim programom integracije Srbije u Evropsku uniju, kao i Evropskim partnerstvom iz 2008. godine nisu bile predviđene velike zakonodavne intervencije u domenu koji se reguliše ovim zakonom. Budući da direktive iz oblasti kompanijskog prava Evropske unije nipošto ne predstavljaju uniforman zakonodavni okvir, uputno je izvršiti analizu predloženih novih rešenja iz Nacrta zakona i uporediti ih sa nekim od rešenja ponuđenih u direktivama EU. Nadalje, potrebno je uporediti pojedina rešenja Nacrta zakona – naročito ona koja se odnose na sedišta i organizovanje i poslovanje poslovnih jedinica stranih privrednih društava – imajući u vidu odredbe Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju u oblasti slobodnog kretanja pravnih lica.

Ključne reči: Nacrt Zakona o privrednim društvima, harmonizacija, Evropsko pravo, direktive, kompanijsko pravo, Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju EU.

Uvodna razmatranja

Načelno o harmonizaciji sa pravom Evropske unije

Usklađivanje propisa između država članica Evropske unije, kako putem pravnih instrumenata Evropske unije (pozitivna harmonizacija), tako i putem ukidanja prepreka (negativna harmonizacija), predstavlja ugovornu obavezu

---

¹ Institut za uporedno pravo, Beograd.

država članica koja proizilazi iz Osnivačkih ugovora. Situacija je nešto drugačija kada se radi o trećim zemljama. U tom smislu moguće je izdvojiti nekoliko različitih kategorija, i to:

- države koje nemaju za cilj pristupanje Evropskoj uniji, ali imaju ekonomski interes da svoje propise usklađuju sa propisima Unije. Primeri takvih država su Švajcarska, Norveška, Lihtenštajn i donedavno Island (Island je podneo zahtev za prijem u članstvo EU jula 2009. godine).² Ove četiri države prvobitno su oformile organizaciju za slobodnu trgovinu EFTA 1960. godine. Potom su tri od četiri države EFTA – Norveška, Lihtenštajn i Švajcarska – i države članice Evropske unije 1994. godine zaključile Sporazum o evropskom ekonomskom prostoru,³ dok se Švajcarska odlučila da saradnju sa Evropskom unijom ostvari putem bilateralnih sporazuma.⁴ Ove države odlučile su se na usklađivanje propisa sa pravom Evropske unije rukovođene ekonomskom logikom, bez obzira na činjenicu da zapravo nemaju nikakav uticaj na zakonodavni postupak koji se odvija u Briselu. Ipak, čini se da je u slučaju nekih zemalja došlo do slične pojave kao i svojevremeno u Zajednici (tzv. *spillover process*), te je tako Švajcarska nedavno postala potpisnica Šengenskog sporazuma, a Island, kako je napomenuto, podneo zaheev za pristupanje Uniji;⁵
- države koje još nisu ušle u postupak pristupanja Evropskoj uniji, ali preuzimaju jednostranu obavezu usklađivanja kao prethodni korak, s tim što je njihov kasniji cilj pristupanje Evropskoj uniji. Sposobnost da se domaće pravo uskladi sa pravom EU predstavlja i jedan od kriterijuma iz Kopenhagena, te je određeni stepen usklađenosti sa komunitarnim pravom

² Island je 17. jula 2009. podneo zahtev za prijem u članstvo EU, a Evropska komisija je 24. februara 2010. godine u svom mišljenju preporučila otvaranje pregovora u vezi sa pristupanjem u odnosu na Island, Internet, <http://ec.europa.eu/enlargement>. Za više o odnosima između Švajcarske i Norveške i EU videti: S. Gstohl, *Reluctant Europeans – Norway, Sweden, and Switzerland in the Process of Integration*, Lynne Rienner Publishers, 2002.

³ Agreement on the European Economic Area, Official Journal of the European Communities No. L 1, 3.1.1994. Sporazum o evropskom ekonomskom prostoru podrazumeva unošenje u nacionalno pravo onih propisa koje usvoji Evropska unija i koji se odnose na četiri slobode, a uz to obuhvata i saradnju u oblasti istraživanja i razvoja, socijalne politike, zaštite životne sredine, zaštite potrošača, turizma i kulture. Sporazum se ne odnosi na pitanja kao što su carinska unija, zajednička trgovinska politika, poljoprivreda i ribarstvo, kao ni na pitanja koja su bila obuhvaćena drugim i trećim stubom Evropske unije, niti na monetarnu uniju.

⁴ Za više o ovim sporazumima videti: Internet, <http://www.europa.admin.ch/themen/00500/00506/index.html>.

⁵ A. Čavoški, *Pravni i politički poredak Evropske unije*, Pravni fakultet Univerziteta Union u Beogradu, Javno preduzeće Službeni glasnik, Beograd, 2006, str. 31.

pokazatelj da se ovaj kriterijum može ispuniti.⁶ Državna zajednica Srbije i Crne Gore i Republika Srbija, kao i druge zemlje Zapadnog Balkana, predstavljaju primer takvog postupanja; kao i

- države koje su ušle u postupak pristupanja Evropskoj uniji i imaju ugovornu obavezu da usklađuju propise sa pravnim tekovinama (*acquis communautaire*) Evropske unije. Ova obaveza, dakle, proizilazi iz pretprijetnih ugovora – ranije su to bili Evropski ugovori, sada Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju. Kada se ovaj Ugovor ratifikuje, obaveza usklađivanja postaće ugovorna i u odnosu na Srbiju.

Države kandidati i države koje su potencijalni kandidati za pristupanje Evropskoj uniji u obavezi su da usklade svoje pravo sa celokupnim *acquisom*, koji obuhvata odredbe osnivačkih ugovora, propise donete na osnovu odredbi ugovora, sudsku praksu Evropskog suda pravde, mere donete pod okriljem zajedničke spoljne i bezbednosne politike, mere usvojene u okviru saradnje u oblasti pravosuđa i unutrašnjih poslova, međunarodne ugovore koje je zaključila Evropska zajednica, kao i ugovore između država članica i trećih zemalja u vezi sa aktivnostima u okviru Evropske unije. Procenjuje se da ovaj korpus prava ima oko 180.000 stranica, i sadrži više od 30.000 pravnih akata.⁷ Osim toga, broj propisa koji se usvajaju na nivou Evropske unije konstantno se umnožava. Jasno je, stoga, da pred državama kandidatima i potencijalnim kandidatima stoji veliki izazov, koji zahteva angažovanje celokupne državne uprave i neretko spoljnih resursa. Takođe je očigledno da je nemoguće ovako obiman i kompleksan zadatak ispuniti odjednom, te da je nužno izdvojiti određene prioritete. Kako bi pomogla državama kandidatima u ispunjenju ovog zadatka, Evropska komisija je 1995. godine izdala Belu knjigu o pripremi pridruženih država Centralne i Istočne Evrope za integraciju u unutrašnje tržište Unije.⁸ Bela knjiga je prvobitno bila namenjena za zemlje Centralne i Istočne Evrope, ali kasnije je proširena i na baltičke zemlje i Sloveniju, a takođe su je prihvatile i zemlje Zapadnog Balkana, kao što je Srbija, i na osnovu nje sačinjavale akcione planove za usklađivanje domaćih propisa sa pravom EU.⁹ Kako se iz njenog naziva vidi, Bela knjiga se odnosi samo na propise u vezi sa unutrašnjim tržištem.

⁶ European Council in Copenhagen 21–22 June 1993 – Conclusions of the Presidency DOC/93/3.

⁷ Internet, <http://en.euabc.com/word/12>.

⁸ White Paper, Preparation of the Associated Countries of Central and Eastern Europe for Integration into the Internal Market of the Union, COM(95) 163, May 1995

⁹ Za više detalja o Beloj knjizi i njenom značaju u procesu pristupanja EU videti u: A. Čavoški, *Preduslovi i postupak uključivanja Državne zajednice Srbije i Crne Gore u Evropsku uniju*, Institut za uporedno pravo, Beograd, 2005, str. 129 i dalje.

I ovi propisi podeljeni su u Aneksu Bele knjige na 23 oblasti, a u okviru svake pojedinačne oblasti istaknuti su prioriteti za harmonizaciju, tačnije redosled mera koje je potrebno usvojiti u prvoj i drugoj fazi.¹⁰ Jasno je da Bela knjiga ne predstavlja ni konačan spisak propisa sa kojima je potrebno izvršiti usklađivanje, imajući u vidu pomenutu izrazito produktivnu zakonodavnu aktivnost Unije, ali svakako predstavlja izuzetno koristan predložak za planiranje harmonizacije, i to ne samo u oblastima koje su njome obuhvaćene.

Usklađivanje domaćih propisa sa pravom EU

Usklađivanje propisa Srbije sa pravom EU prepoznato je kao potreba u naučnoj i stručnoj javnosti, kao i od strane organa vlasti.¹¹ Još dok je Srbija predstavljala deo Državne zajednice Srbija i Crna Gora, Vlada Republike Srbije usvojila je prvi Akcioni plan za usklađivanje domaćih zakona sa propisima Evropske unije, u skladu sa preporukama iz Bele knjige, a na osnovu studije koju je sačinio Institut za uporedno pravo.¹² Nešto kasnije je kao obavezni deo zakonodavnog postupka uvedena i Izjava o usklađenosti nacrta zakona, drugog propisa i opšteg akta sa propisima Evropske unije.¹³ Izjavu sačinjava organ nadležan za izradu i predlaganje propisa. Sama izjava ne predstavlja garantiju usklađenosti – ona služi kao mehanizam ocene usklađenosti – ali je svakako značajno da bez nje nijedan propis ne može proći dalji zakonodavni postupak. Takođe je značajna i publikacija koju su 2004. godine objavile Vlada Srbije i Ministarstvo za ekonomske odnose sa inostranstvom *Kako usklađivati domaće propise sa pravnim tekovinama Evropske unije*,¹⁴ kao i Nacionalni program za integraciju Srbije u Evropsku uniju.¹⁵

¹⁰ Slobodan protok kapitala, slobodno kretanje i bezbednost industrijskih proizvoda, konkurencija, socijalna politika i aktivnosti, poljoprivreda, saobraćaj, audiovizuelne usluge, životna sredina, telekomunikacije, direktno oporezivanje, slobodno kretanje robe u delimično usklađenim sektorima, javne nabavke, finansijske usluge, zaštita podataka o ličnosti, kompanijsko pravo, računovodstvo, građansko pravo, uzajamno priznavanje profesionalnih kvalifikacija, intelektualna, industrijska i komercijalna svojina, energetika, carinska unija, posredno oporezivanje, politika zaštite potrošača.

¹¹ Npr.: B. M. Rakić, *Harmonizacija jugoslovenskog prava sa pravom EU*, Dosije, Beograd, 1997, str. 17.

¹² Harmonizacija domaćeg prava sa pravom Evropske unije. Studija je izdata u osam tomova, a obuhvata dvadeset tri oblasti obuhvaćene Belom knjigom, detaljne analize evropskih i odgovarajućih domaćih propisa i preporučene izmene domaćih propisa.

¹³ Izjava dostupna na: Internet, www.seio.gov.rs.

¹⁴ Ibid.

¹⁵ Ibid.

Usklađenost propisa Srbije iz oblasti kompanijskog prava sa pravom Evropske unije

Od usvajanja Zakona o privrednim društvima kompanijsko pravo Evropske unije u velikoj meri je usklađeno sa relevantnim direktivama Evropske unije.¹⁶ Kako jedan od pisaca zakona ističe, to upravo predstavlja i jednu od osnovnih karakteristika ovog propisa.¹⁷ Ipak, Vasiljević takođe ističe i da je u odnosu na pitanja koja u vreme usvajanja ovog zakona nisu bila harmonizovana na nivou Unije zakonodavac izvršio izbor između različitih uporednopravnih rešenja.¹⁸ Nadalje, pitanja koja su regulisana evropskim direktivama iz oblasti kompanijskog prava u domaćem pravu uređuju i drugi propisi – Zakon o računovodstvu i reviziji,¹⁹ Zakon o preuzimanju akcionarskih društava,²⁰ Zakon o tržištu hartija od vrednosti i drugih finansijskih instrumenata,²¹ Zakon o registraciji privrednih subjekata,²² i slično. Ovi propisi takođe su u velikoj meri usklađeni sa relevantnim propisima EU. Ipak, od usvajanja nekih od ovih propisa – prevažodno Zakona o privrednim društvima – i evropska legislativa je promenjena, te su neophodne i dalje intervencije u domaćem pravu. Nacionalnim planom za integraciju Republike Srbije u Evropsku uniju²³ predviđeno je usvajanje sledećih propisa:

- Zakona o preuzimanju akcionarskih društava (tokom 2011. godine);
- Zakona o izmenama i dopunama Zakona o registraciji privrednih subjekata (tokom 2010. godine);
- Zakona o računovodstvu i reviziji (tokom 2011. godine); i
- Pravilnika o sadržini i načinu vođenja registara (tokom 2010. godine).

Nadalje, i Evropskim partnerstvom iz 2008. godine jedina zakonodavna intervencija predviđena u ovoj oblasti jeste sprovođenje Evropske povelje o malim i srednjim preduzećima i smanjivanje administrativnih obaveza za mala preduzeća.²⁴

¹⁶ *Službeni glasnik RS*, br. 125/04.

¹⁷ M. Vasiljević, *Kompanijsko pravo – pravo privrednih društava*, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, 2009, str. 40.

¹⁸ *Ibid.*

¹⁹ *Službeni glasnik RS*, br. 46/06 i 111/09.

²⁰ *Službeni glasnik RS*, br. 46/06 i 107/09

²¹ *Službeni glasnik RS*, br. 47/06.

²² *Službeni glasnik RS*, br. 55/04, 61/05 i 111/09.

²³ Dostupno na: Internet, www.seio.gov.rs.

²⁴ Council Decision of 18 February 2008 on the principles, priorities and conditions contained in the European Partnership with Serbia including Kosovo as defined by United Nations

Otuda i donekle iznenađuje činjenica da je krajem 2010. u okviru Ministarstva ekonomije i regionalnog razvoja sačinjen Nacrt zakona o privrednim društvima, a kao jedan od ciljeva njegovog usvajanja navedeno i usklađivanje sa relevantnim propisima Evropske unije. Imajući u vidu pravnu prirodu uredbi jasno je da, kao ni druge, ni uredbi iz oblasti kompanijskog prava ne predstavljaju predmet harmonizacije – one postaju deo nacionalnog pravnog sistema u trenutku pristupanja, budući da imaju direktno dejstvo i da se neposredno primenjuju. Nadalje, njima se u kompanijskom pravu EU uvode novi privredni oblici koji su tesno povezani sa unutrašnjim tržištem, te je eventualno uvođenje sličnih oblika u domaći pravni sistem uglavnom neopravdano. Takođe je neopravdano i nepotrebno uvoditi u naš pravni sistem odredbe relevantnih direktiva u vezi sa učešćem zaposlenih u ovim privrednim oblicima, te se sa pravom može očekivati da će usklađivanje sa ovim direktivama biti izvršeno simultano sa prijemom u Evropsku uniju i posledičnim stupanjem na snagu svih uredbi, uključujući one iz kompanijskog prava. Od usvajanja Zakona o privrednim društvima (u daljem tekstu: ZOPD) do danas bilo je određenih promena i pomaka u kompanijskom pravu Evropske unije. Istini za volju, jedan od ciljeva izmena bilo je i usvajanje prečišćenih tekstova direktiva, budući da su pretrpele mnogobrojne promene, uglavnom kao posledicu pridruživanja drugih zemalja i neophodnosti da se u direktive unesu nazivi privrednih društava na koje će se direktiva u novoj državi članici odnositi. Ipak, ne smeju se zanemariti izmene Druge direktive iz kompanijskog prava, usvojene sa ciljem da se pojednostave pravila u vezi sa kapitalom akcionarskih društava.²⁵ Osnovni cilj novousvojene direktive (2006/68/EZ)²⁶ je da se poveća efikasnost i konkurentnost privrednih društava tako što će im se omogućiti da brže i uz manje troškova reaguju na promene na tržištu.²⁷ Sa druge strane, ona direktiva

---

Security Council Resolution 1244 of 10 June 1999 and repealing Decision 2006/56/EC, 2008/213/EC.

²⁵ Second Council Directive 77/91/EEC of 13 December 1976 on coordination of safeguards which, for the protection of the interests of members and others, are required by Member States of companies within the meaning of the second paragraph of Article 58 of the Treaty, in respect of the formation of public limited liability companies and the maintenance and alteration of their capital, with a view to making such safeguards equivalent (OJ L 26, 31.1.1977, pp. 1–13).

²⁶ Directive 2006/68/EC of the European Parliament and of the Council of 6 September 2006 amending Council Directive 77/91/EEC as regards the formation of public limited liability companies and the maintenance and alteration of their capital.

²⁷ Za više o drugoj direktivi videti: E. Wymeersch, “Reforming the Second Company Law Directive”, inancial Law Institute, Working Paper Series, WP 2006–15, 2006, Internet, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=957981; V. Radović, „Izmene Druge direktive EU i mogući pravci budućeg razvoja”, *Pravo i privreda*, br. 5–8/2007, str. 181–203.

iz kompanijskog prava u vezi sa kojom ne treba očekivati skoru harmonizaciju jeste Direktiva o prekograničnom spajanju privrednih društava – bez obzira na odredbe Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, verovatnoća da će spajanja domaćih i stranih društava biti zakonom dozvoljeno pre nego što Srbija postane država članica Unije a njena privreda deo unutrašnjeg tržišta minimalna je.²⁸ Koje su to, dakle, zakonodavne intervencije preuzete u Nacrtu zakona o privrednim društvima (u daljem tekstu: Nacrt) i u kakvom su one odnosu sa relevantnim direktivama iz oblasti kompanijskog prava?

Novine u Nacrtu zakona o privrednim društvima u oblastima regulisanim direktivama iz kompanijskog prava

Kako je već istaknuto, Zakon o privrednim društvima u velikoj je meri usklađen sa kompanijskim pravom Evropske unije, ali je od trenutka njegovog usvajanja u ovom korpusu prava došlo do određenih izmena. U radu će stoga usklađenost Nacrta sa direktivama iz kompanijskog prava prevashodno biti ispitana imajući u vidu izmene i dopune postojećih direktiva, kao i novousvojene direktive.

Osnivanje, registrovanje, odgovornost direktora, ništavost

U vezi sa pitanjem osnivanja privrednih društava i objavljivanjem podataka o društvu Nacrt zakona ne sadrži značajne izmene u odnosu na pravila uspostavljena važećim Zakonom o privrednim društvima, koji je u toj oblasti usklađen sa relevantnim zakonodavstvom EU – tačnije, direktivom kojom je zamenjena Prva direktiva i Drugom direktivom. Intervencije su uglavnom tehničke prirode – na primer, pravila o ugovorima koje mogu zaključiti članovi ortačkog, komanditnog i društva sa ograničenom odgovornošću i sadržina tih ugovora regulisani su jednom opštom normom.²⁹ Osnivački akt, kao i statut akcionarskog društva, obavezno se registruju, kao i njihove potonje izmene i prečišćeni tekstovi ovih akata,³⁰ što je u potpunosti u skladu sa odredbama relevantnih direktiva. Nacrtom zakona uvodi se značajna novina u vezi sa dejstvom registracije na pravne poslove koji se preduzimaju sa trećim licima. Naime, za razliku od važećeg ZOPD, Nacrt sadrži i mogućnost da treća lica u

²⁸ Directive 2005/56/EC of the European Parliament and of the Council of 26 October 2005 on cross-border mergers of limited liability companies (Text with EEA relevance), Official Journal L 310, 25/11/2005 P. 0001–0009.

²⁹ Član 15. Nacrta.

³⁰ Članovi 11. i 12. Nacrta.

periodu od 15 dana od dana objavljivanja registrovanih podataka mogu dokazivati da je za njih bilo nemoguće da se sa njima upoznaju, te da stoga, izuzetno od opšteg pravila, za njih ne važi pretpostavka o tome da su upoznata sa registrovanim podacima. Ovo pravilo u potpunosti odgovara odredbi člana 3. stav 5. relevantne direktive.³¹ Najvažnija izmena koja se uvodi Nacrtom zakona o privrednim društvima odnosi se na ništavost. Naime, dok ZOPD reguliše ništavost registracije osnivanja,³² Nacrt propisuje osnove i postupak utvrđivanja ništavosti osnivačkog akta, nezavisno od registracije.³³ Osnovi su isti kao i u ZOPD, i to su upravo oni osnovi propisani Prvom direktivom. Utvrđivanje ništavosti osnivačkog akta, prema Nacrtu, ne zavisi od registracije. Ukoliko je osnov ništavosti otklonjiv, Nacrt, za razliku od važećeg ZOPD, ne predviđa mogućnost da sud zastane sa postupkom i ostavi rok društvu da nedostatak ukloni, već određuje da će sud utvrditi ništavost osnivačkog akta ukoliko se nedostatak ne ukloni do zaključenja glavne rasprave.³⁴ Čini se da je ovakva formulacija Nacrta bliža odredbama relevantne direktive. I nacrtom i važećim zakonom propisano je da ništavost nema dejstva prema trećim licima, ali se Nacrtom izričito propisuje neograničena i solidarna odgovornost ortaka i komplementara, dok su komanditori, članovi društva sa ograničenom odovornošću i akcionari dužni da uplate, odnosno unesu upisani kapital u društvo i izvrše druge obaveze prema društvu u meri u kojoj je to neophodno kako bi se izvršile obaveze prema trećim licima.³⁵ Ovo rešenje razlikuje se od dosadašnjeg, kojim je propisana solidarna odgovornost osnivača. Ipak, nijedno od ta dva rešenja nije u neskladu sa relevantnim evropskim propisom, budući da je direktivom izričito propisano da se posledice ništavosti dalje regulišu nacionalnim pravom.³⁶ Što se tiče pitanja odgovornosti zastupnika društva za obaveze preuzete u prekoračenju ovlašćenja, čini se da je ono Nacrtom zakona rešeno lakonski, iako ne u neskladu sa odredbama relevantne direktive. Naime, Nacrtom je propisano³⁷ da se ograničenja ovlašćenja zastupnika ne mogu isticati prema trećim licima, ili, izuzetno, da se mogu isticati samo ograničenja u vidu obaveznog supotpisa, ako su registrovana u skladu sa zakonom o registraciji.³⁸

³¹ Ovo pravilo uvedeno je Direktivom 2003/58.

³² Član 11. ZOPD.

³³ Članovi 13. i 14. Nacrta.

³⁴ Uporediti: član 11. ZOPD i član 14. Nacrta.

³⁵ Član 14. Nacrta.

³⁶ Član 13. stav 4. Direktive.

³⁷ Član 33. stav 2. Nacrta.

³⁸ Član 33. stav 3. Nacrta.

Što se tiče poslova zaključenih u prekoračenju delatnosti, ovo pitanje nije izričito regulisano Nacrtom, dok ZOPD propisuje, da društvo u tim slučajevima može dokazivati da je treće lice znalo ili je prema okolnostima slučaja moralo znati da je pravni posao zaključen van delatnosti društva. Nacrt takođe ne sadrži jednu nespornu odredbu, predviđenu Direktivom i usvojenu u važećem ZOPD, da objavljeni podaci u vezi sa licima koja su ovlašćena da zastupaju društvo obavezuju društvo i kada postoje nepravilnosti u izboru ovih lica, a treća lica se na to mogu pozivati, osim ako društvo ne dokaže da su treća lica znala ili mogla znati za te nepravilnosti.³⁹ Stoga bi valjalo smatrati da se na ovaj problem primenjuju opšta pravila – tačnije, da se treća lica mogu osloniti na registrovane podatke, osim ako se može dokazati njihova nesavesnost. Ipak, ostaje nejasno zbog čega Nacrt zakona ne sadrži i ovu odredbu. Značajna je i odredba nacrtu kojom se predviđa da ako društvo u kontinuitetu prihvata da neko lice postupa kao zastupnik na način na koji treća lica dovodi u uverenje da ima pravo na zastupanje, smatraće se da je društvo konkludentno ovlastilo to lice na zastupanje, osim ako dokaže da je treće lice znalo ili moralo znati za nepostojanje ovlašćenja za zastupanje.⁴⁰ Ova odredba bitno odstupa od pravila o obaveznom objavljivanju podataka u vezi sa licima ovlašćenim za zastupanje društva iz odgovarajuće direktive. Sa druge strane, činjenica je da registracija zastupnika i njegovih ovlašćenja nema konstitutivno, već deklarativno dejstvo, te da ova odredba ima za cilj da savesna treća lica ne trpe štetne posledice propusta, tačnije, nepostupanja privrednog društva, čini se da je na ovaj način ipak učinjen iskorak od načela formalnosti. Iako registracija zastupnika i njegovih ovlašćenja nema konstitutivno, već deklarativno dejstvo, nije nemoguće očekivati da će se privredna društva koristiti ovom odredbom u poslovanju te izbegavati da formalno uredi odnose sa svim zastupnicima.

Odredbe u vezi sa kapitalom

Jedna od najznačajnijih promena uvedenih izmenama Druge direktive jeste i ukidanje, pod određenim uslovima, potrebe za procenom nenovčanih uloga u društvo. Odredbe u vezi sa procenom nenovčanih uloga u Nacrtu zakona u potpunosti su u skladu sa novim odredbama ove direktive. Kao i u direktivi,⁴¹ i u Nacrtu zakona se omogućava da se, pod određenim uslovima, ne mora vršiti procena nenovčanih uloga u društvo – na primer, ako se tržišna vrednost

³⁹ Član 25. stav 5. ZOPD.

⁴⁰ Član 32. Nacrtu.

⁴¹ Članovi 10a i 10b Druge direktive.

pojedinačnih stvari i prava koje čine nenovčani ulog može utvrditi iz godišnjih finansijskih izveštaja, koji su bili predmet revizije, za godinu koja prethodi godini u kojoj se unosi nenovčani ulog ili u odnosu na hartije od vrednosti i instrumente tržišta novca kao nenovčani ulog.⁴² Na ovaj način povećava se efikasnost i konkurentnost privrednih društava tako što im se omogućava da brže i uz manje troškova reaguju na promene na tržištu, i kako ističe Radović,⁴³ pojednostavljuje i pojeftinjuje osnivanje akcionarskih društava i naknadna emisija akcija. Značajno je primetiti da su odredbe u vezi sa procenom nenovčanih uloga opšte, tačnije da se primenjuju na sve pravne forme društava, sa izuzetkom javnih akcionarskih društava, dok je primena Druge direktive iz kompanijskog prava ograničena na akcionarska društva.⁴⁴ Nacrtom zakona propisuje se minimalni osnovni kapital akcionarskog društva od 3.000.000,00 dinara. Budući da se Nacrtom ukida podela na zatvorena i otvorena akcionarska društva (a uvodi kategorija javnog društva) koja postoji u važećem ZOPD, to je i razlikovanje u iznosu minimalnog osnovnog kapitala ukinuto, i u potpunosti usklađeno sa zahtevom Druge direktive o minimalnom osnovnom kapitalu akcionarskih društava od 25.000 evra.⁴⁵

U pogledu pitanja plaćanja akcionarima u Nacrt je uneta relevantna odredba Druge direktive, a sama odredba odnosi se na sva akcionarska društva.⁴⁶ Nacrtom se takođe dozvoljava isplata privremenih dividendi, ali pod tačno određenim uslovima – onim navedenim u članu 15. stav 2. Druge direktive. Naime, ova mogućnost postoji u direktivi, ako je nacionalnim propisima dozvoljena isplata privremenih dividendi, čime se postiže neophodna usklađenost u zakonodavstvima država članica, dok se u isto vreme dozvoljavaju i određene razlike. Ukoliko ipak dođe do isplate u situacijama koje ne potpadaju pod dozvoljene izuzetke, akcionari koji su je primili su obavezni da iznos vrate društvu ako su znali ili su morali znati da se plaćanje vrši u suprotnosti sa odredbama zakona. Zahtev društva u tom smislu zastareva roku od pet godina od kada je izvršena isplata.⁴⁷ Pitanje sticanja sopstvenih akcija Nacrtom je takođe drugačije rešeno nego u važećem Zakonu o

⁴² Član 51. Nacrta.

⁴³ V. Radović, 2007, str. 188.

⁴⁴ Član 50. stav 3. Nacrta.

⁴⁵ Umesto toga predviđa se postojanje „javnog društva”; to je društvo koje je zakonom kojim se uređuje tržište kapitala određeno kao javno. Javno akcionarsko društvo je ono koje je postalo javno po osnovu uspešno izvršene javne ponude akcija ili čije su akcije uključene u trgovanje na regulisanom tržištu.

⁴⁶ Član 276. Nacrta.

⁴⁷ Član 276. Nacrta.

privrednim društvima. Načelno, Nacrt propisuje da društvo može steći sopstvene akcije samo na osnovu odluke Skupštine akcionara, i te da ukupna nominalna, odnosno računovodstvena vrednost akcija ne sme prelaziti 10% od osnovnog kapitala društva. Zakonodavac se, dakle, opredelio da izmenjenu odredbu Druge direktive, prema kojoj države mogu ograničiti sticanje sopstvenih akcija od strane akcionarskih društva, gde je najmanji iznos koji se može dozvoliti društvu da stekne 10%, primeni tako da 10% odredi kao maksimum. Izuzetak od ovog pravila odnosi se na sticanje sopstvenih akcija u sledećim slučajevima: 1) kao posledicu ostvarivanja prava nesaglasnih akcionara; 2) kao posledicu isključenja akcionara; 3) besteretno; 4) kao posledicu statusne promene; 5) po osnovu odluke suda; 6) ako se akcije stiču radi sprovođenja postupka smanjenja kapitala društva. U tim slučajevima, za sticanje sopstvenih akcija nije potrebna odluka Skupštine akcionara u smislu člana 283. stav 2. Nacrta, niti se primenjuje ograničenje od 10%. Od pravila o sticanju sopstvenih akcija Nacrtom su predviđena još dva izuzetka, kada nije neophodna odluka Skupštine akcionara već odluka Odbora direktora, pri čemu se primenjuje ograničenje od 10%, i to:

- u slučaju javnog akcionarskog društva, ako je to neophodno da bi se sprečila veća i neposredna šteta po društvo. Ova mogućnost je važećim ZOPD propisana za sve oblike akcionarskih društava, ali samo ako odlučivanje o ovom pitanju nije osnivačkim aktom određeno kao delokrug skupštine akcionara (član 222. ZOPD). Rešenje usvojeno Nacrtom bliže je cilju koji se želi postići odgovarajućom odredbom Druge direktive; i
- ako se sopstvene akcije stiču radi raspodele zaposlenima u društvu ili povezanom društvu, ili za nagrađivanje članova organa upravljanja društvom, ali najviše do 3% akcija u toku poslovne godine, ako je ta mogućnost predviđena statutom i postoje rezerve za tu namenu. Ovom odredbom je, sa jedne strane, smanjen procenat u kojem društvo može da stiče sopstvene akcije u ovu svrhu u poređenju sa odredbama ZOPD (njime je propisano da društvo na osnovu odluke organa upravljanja može steći do 5% bilo koje klase akcija koje se izdaju jedino radi dodele zaposlenima u društvu ili povezanom društvu u smislu ovog zakona), ali je omogućeno da se akcije po ovom osnovu stiču ne samo radi raspodele zaposlenima, već i za nagrađivanje članova organa upravljanja.⁴⁸

Drugom direktivom je ova mogućnost uvedena kako bi se uvažila nemačka i francuska zakonodavna politika podsticanja učešća zaposlenih u upravljanju društvom.⁴⁹ Direktiva propisuje i obavezu raspodele ovih akcija u roku od 12

⁴⁸ Član 222. ZOPD.

⁴⁹ V. Edwards, *EC Company Law*, Oxford University Press, 1999, p. 72.

meseci, koju sadrži i Nacrt zakona (član Nacrta).⁵⁰ Načelno, moglo bi se postaviti pitanje usklađenosti odredbe u vezi sa nagrađivanjem članova upravnih organa društva sa odredbama Druge direktive, budući da je zakonom izričito propisano da društvo u kojem je usvojen jednodomni sistem upravljanja ima najmanje jednog neizvršnog i nezavisnog direktora, koji nije zaposlen u društvu.⁵¹ Nacrtom je takođe i produžen rok za izvršenje odluke o sticanju sopstvenih akcija sa važećih 18 meseci na dve godine.⁵² Kao i u važećem zakonu, u Nacrtu zakona o privrednim društvima zabranjeno je pružanje finansijske podrške za sticanje akcija i udela akcionarskih društava i društava sa ograničenom odgovornošću.⁵³ Zakonodavac se, dakle, nije opredelio da iskoristi mogućnost ponuđenu izmenama Druge direktive o ukidanju ove zabrane.⁵⁴ Odredbe Nacrta u vezi sa postupkom povećanja osnovnog kapitala u većoj su meri usklađene sa odredbama Druge direktive nego odredbe važećeg zakona, utoliko što je usvojeno pravilo da je neophodno odmah uplatiti 25% nominalne ili računovodstvene vrednosti upisanih akcija, a ostatak u roku od pet godina (dve godine ako je društvo javno), te da se u slučaju povećanja kapitala nenovčanim ulozima ovi ulozi moraju uneti u društvo u istom roku.⁵⁵ Nacrtom zakona ukinito je zakonsko ograničenje za sticanje akcija u postupku povećanja osnovnog kapitala izdavanjem novih akcija, ali je ostavljena mogućnost ovog ograničenja na osnovu odluke skupštine akcionara, što je u skladu sa odredbama člana 29, tačka 4. Druge direktive.⁵⁶ Nacrtom zakona u domaće zakonodavstvo unose se i poboljšana pravila u vezi sa zaštitom poverilaca u slučaju smanjenja osnovnog kapitala, koja su u potpunosti usklađena sa odredbama Druge direktive.⁵⁷ Osim što se izričito predviđa mogućnost podnošenja tužbe nadležnom sudu ukoliko od društva u propisanom roku ne dobiju obezbeđenje svojih potraživanja i dokažu da je namirenje njihovih potraživanja ugroženo smanjenjem kapitala, Nacrt takođe predviđa i izuzetke od ovog pravila.⁵⁸ Osim odredbi preuzetih ih važećeg zakona,⁵⁹ kojima nisu obuhvaćeni poverioci čija potraživanja spadaju u prvi ili drugi isplatni red u smislu

⁵⁰ Član 288.

⁵¹ Član 387–392. Nacrta.

⁵² Uporediti: član 238, stav 3. tačka 2) Nacrta i član 222. stav 2. ZOPD.

⁵³ Članovi 154. i 280. Nacrta.

⁵⁴ Za više videti: V. Radović, 2007, str. 191–192.

⁵⁵ Član 289. Nacrta.

⁵⁶ Videti: članove 278. i 279. Nacrta.

⁵⁷ Članovi 319–321.

⁵⁸ Član 319.

⁵⁹ Član 288. stav 3.

zakona kojim se uređuje stečaj, kao i poverioci čije je potraživanje obezbeđeno, odredbe u vezi sa zaštitom poverilaca se ne primenjuju ni kada se povlače ili poništavaju akcije u određenim situacijama,⁶⁰ kao ni kada smanjenje kapitala nema za posledicu promenu neto imovine društva.⁶¹

Statusne promene

Odredbe u vezi sa statusnim promenama u Nacrtu zakona o privrednim društvima razlikuju se od onih u važećem Zakonu o privrednim društvima. Za početak, izričito je propisano da u statusnoj promeni ne mogu učestvovati lica koja su u likvidaciji, dok ova mogućnost postoji u sadašnjem ZOPD (članovi Nacrta i Zakona). Nacrtom se izričito propisuje da u statusnim promenama mogu učestvovati društva iste ili različite pravne forme, što znači da se ove odredbe primenjuju na statusne promene svih formi privrednih društava, te da, za razliku od relevantnih direktiva iz evropskog prava, njihova primena nije ograničena samo na akcionarska društva, pa čak ni samo na društva kapitala, kako su to učinile mnoge države članice Unije (član Nacrta, član direktive).⁶² Nacrtom zakona uvodi se i nova terminologija – pod statusnim promenama podrazumevaju se pripajanje, spajanje, podela i izdvajanje. Određenja pripajanja i spajanja odgovaraju određenjima *merger by acquisition* odnosno *merger by formation of a new company* iz Treće direktive,⁶³ dok određenje podele odgovara određenju podele iz Šeste direktive,⁶⁴ sadržinski i terminološki – podela uz osnivanje (*division by the formation of new companies*), podela uz pripajanje (*division by acquisition*) i mešovita podela (*division by combined method*). Osim statusnih promena regulisanih Trećom i Šestom direktivom, Nacrt zakona, kao i ZOPD, predviđaju i mogućnost izdvajanja, odnosno odvajanja, kada društvo prenosi deo

⁶⁰ Videti: član 320. Nacrta.

⁶¹ Član 321. Nacrta.

⁶² Videti o praksi država članica po tom pitanju: “Étude sur l’extension du champ d’application des troisième et sixième directives”, établie par BDO Binder Hamlyn, Commission des Communautés européennes, Document, Office des publications officielles des Communautés européennes, Luxembourg, 1993, p. 33 (Navedeno prema: D. Mitrović *et al.*, *Harmonizacija domaćeg prava sa pravom EU: Kompanijsko pravo*, Institut za uporedno pravo, Beograd, 2003).

⁶³ Third Council Directive 78/855/EEC of 9 October 1978 based on Article 54 (3) (g) of the Treaty concerning mergers of public limited liability companies (OJ L 295, 20.10.1978, p. 36–43).

⁶⁴ Sixth Council Directive 82/891/EEC of 17 December 1982 based on Article 54 (3) (g) of the Treaty, concerning the division of public limited liability companies (OJ L 378, 31.12.1982, pp. 47–54).

svoje imovine na nova ili postojeća društva, ali pri tome ne prestaje da postoji.⁶⁵ Postupak sprovođenja statusnih promena u potpunosti je usklađen sa relevantnim direktivama – naročito je značajno što su u Nacrt zakona unete i izmene Treće i Šeste direktive iz 2007. godine.⁶⁶ Tako je članom 490. Nacrta usvojeno pravilo da se neće zahtevati mišljenje revizora o finansijskim izveštajima, kao ni revizija statusne promene, ukoliko se o tome saglase svi članovi društva koje učestvuje u promeni. Na ovaj način se, kao i u relevantnim direktivama EU, kako ističe Jevremović Petrović,⁶⁷ olakšava obaveza sastavljanja izveštaja revizora, koja je bila kritikovana kao komplikovana, a koja bitno ne utiče na postupak pravilnog utvrđivanja odnosa razmene akcija (udela), a ni ne ugrožava se položaj poverilaca.⁶⁸ Izveštaj revizora nije neophodno sačiniti ni u pojednostavljenom postupku,⁶⁹ u slučajevima kada je društvo sticalac kontrolno društvo, kojem se u statusnoj promeni pripaja zavisno društvo.⁷⁰ Nadalje, Nacrtom se takođe omogućava da, na zajednički zahtev svih društava koja učestvuju u statusnoj promeni, sud imenuje jednog revizora koji sačinjava zajednički izveštaj o statusnoj promeni za sva društva,⁷¹ dok je opšte pravilo da se revizor imenuje za svako društvo zasebno – što je svakako jasnije rešenje od onog u članu 386. važećeg Zakona o privrednim društvima,⁷² a i u potpunosti je u skladu sa odredbama relevantnih direktiva.

⁶⁵ Članovi 485. i 489. Nacrta, članovi 378. i 383. ZOPD.

⁶⁶ Izmene su unete sledećom direktivom: Directive 2007/63/EC of the European Parliament and of the Council of 13 November 2007 amending Council Directives 78/855/EEC and 82/891/EEC as regards the requirement of an independent expert's report on the occasion of merger or division of public limited liability companies.

⁶⁷ T. Jevremović Petrović, „Izveštaj revizora u slučaju spajanja i podela društava”, *Evropsko zakonodavstvo*, br. 25–26, 2008, str. 29.

⁶⁸ T. Jevremović Petrović, op. cit., str. 30.

⁶⁹ Član 501. Nacrta.

⁷⁰ Za ovu statusnu promenu nije neophodna ni odluka Skupštine akcionara. U važećem ZOPD pravilo je da nije neophodna odluka Skupštine akcionara, ali je izveštaj revizora neophodan. Videti: član 391. ZOPD.

⁷¹ Član 493, stav 2 Nacrta.

⁷² „Ugovor o spajanju uz pripajanje i izveštaj upravnog odbora podležu reviziji jednog ili više revizora svakog društva koje učestvuje u spajanju uz pripajanje koga imenuje nadležni sud u vanparničnom postupku po podnetom zajedničkom predlogu upravnih odbora tih društava.” Kako na to ukazuje T. Jevremović Petrović, iz zakonske formulacije zaključuje se da je pravilo imenovanje jednog revizora za sva društva, dok izostaju pravila za imenovanje revizora za svako od društava (T. Jevremović Petrović, op. cit., str. 30).

Određena prava akcionara

Još jedna od značajnih zakonodavnih intervencija predviđenih Nacrtom zakona o privrednim društvima odnosi se na usklađivanje pravila o glasanju akcionara i učešću u radu Skupštine akcionara. U predloženim pravilima vidljiva je težnja za usklađivanjem sa Direktivom o vršenju određenih prava akcionara u društvima koja se kotiraju na berzi.⁷³ Ovom direktivom inače su uvedeni minimalni standardi kojima se akcionarima omogućava pristup odgovarajućim podacima⁷⁴ i dozvoljava im se da glasaju „na daljinu”, bez neposrednog prisustva, između ostalog i upotrebom elektronskih sredstava komunikacije. Nacrt zakona o privrednim društvima, sledeći odredbe ove direktive, stoga predviđa obavezu javnih akcionarskih društava da poziv na sednicu Skupštine akcionara objavi i na internet stranici društva, internet stranici Registra privrednih subjekata i na internet stranici Centralnog registra.⁷⁵ Materijali za sednicu moraju se učiniti dostupnim, bilo ličnim preuzimanjem, bilo na internet stranici društva.⁷⁶ Nadalje, Nacrtom⁷⁷ se omogućava da akcionari koji imaju najmanje 5% akcija predlože nove tačke za dnevni red sednice, kao i dodatne tačke o kojima se predlaže da Skupština donese odluku.⁷⁸ Članom 342. Nacrta izričito se propisuje pravo akcionara koji ima pravo da učestvuje u radu Skupštine, da postavlja pitanja organima upravljanja društvom u vezi sa tačkama dnevnog reda sednice, kao i pravo da dobije odgovore na ta pitanja. Svakako najznačajnije pravilo u vezi sa vršenjem prava akcionara jeste ono o mogućnosti glasanja bez neposrednog prisustva. Kao i u važećem ZOPD,⁷⁹ i Nacrt zakona sadrži odredbe o glasanju preko punomoćnika,⁸⁰ te o davanju punomoćja u pisanom obliku ili elektronskim putem, ako to društvo dozvoli, s tim što je javno akcionarsko društvo u obavezi da dozvoli davanje punomoćja elektronskim putem. Ova odredba u skladu je sa zahtevima relevantne direktive. Nacrtom je takođe propisano da akcionari mogu da glasaju pisanim putem bez prisustva sednici,

⁷³ Directive 2007/36/EC of the European Parliament and of the Council of 11 July 2007 on the exercise of certain rights of shareholders in listed companies.

⁷⁴ T. Jevremović Petrović, „Direktiva o pravima akcionara”, *Evropsko zakonodavstvo*, 2008, br. 23–24, str. 47.

⁷⁵ Član 335, stav 5 Nacrta zakona.

⁷⁶ Član 335, stav 9.

⁷⁷ Član 337, stav 1.

⁷⁸ Za razliku od važećeg rešenja prema kome to mogu učiniti akcionar ili akcionari sa najmanje 10% akcija sa pravom glasa, i to za najviše dve tačke dnevnog reda. Videti: član 284. ZOPD.

⁷⁹ Član 287. ZOPD.

⁸⁰ Članovi 344–349. Nacrta.

uz overu svog potpisa na formularu za glasanje.⁸¹ Konačno, članom 341. Nacrta izričito se omogućava da društvo, bilo u statutu bilo u poslovniku Skupštine, omogućí učešće u radu Skupštine i elektronskim putem, i to:

- putem prenosa sednice Skupštine u stvarnom vremenu;
- putem dvosmernog prenosa Skupštine u stvarnom vremenu, kada se omogućava obraćanje akcionara Skupštini sa druge lokacije;
- mehanizmom za glasanje elektronskim putem, bilo pre, bilo tokom sednice, bez potrebe da se imenuje pomoćnik koji je fizički prisutan na sednici. Na ovaj način i formalno se omogućava akcionarskim društvima da se u radu Skupštine akcionara služe modernim sredstvima komunikacije, kao što je, na primer, *Skype*.

Još jedna obaveza koja je uvedena u Nacrtu zakona jeste ona u vezi sa objavljivanjem podataka o glasanju. Naime, članom 363. Nacrta propisana je dužnost predsednika skupštine ili sekretara društva da zapisnik sa sednice, koji, između ostalog, sadrži i način i rezultat glasanja po svakoj tački dnevnog reda, u najdužem roku od jedanaest dana (osam za sačinjavanje zapisnika, tri za dostavljanje/objavljivanje) dostavi svim akcionarima ili objavi na internet stranici društva, odnosno registra privrednih subjekata. Na ovaj način delimično je usvojeno pravilo iz relevantne direktive, prema kojem je društvo obavezno da rezultate glasanja objavi na svojoj internet stranici u roku od 15 dana od održavanja skupštine. Ovakva, delimična usklađenost sa direktivom, po svoj prilici je nužan ustupak činjeničnom stanju – ne koriste sva privredna društva elektronska sredstva komunikacije, niti sva akcionarska društva imaju svoje internet stranice.

Sedište, ogranak i predstavništvo privrednog društva

Nacrtom Zakona o privrednim društvima zakonska formulacija pojma sedišta unekoliko je promenjena u odnosu na ZOPD – i dalje se sedištem društva smatra mesto iz koga se upravlja poslovanjem društva, i zahteva se da to mesto kao takvo bude određeno osnivačkim aktom ili odlukom osnivača, a adresa sedišta registruje se u skladu za zakonom o registraciji.⁸² Ipak, ukoliko društvo trajno obavlja svoju delatnost u mestu različitom od svog sedišta, treća lica mogu protiv društva zasnovati nadležnost suda i prema tom mestu.⁸³ Na ovaj način omogućava se

⁸¹ Član 340. Nacrta.

⁸² Internet, <http://www.merr.gov.rs/sr/c/programi-i-projekti/javna-rasprava-nacrt-zakona-o-privrednim-drustvima/344>.

⁸³ Član 19. Nacrta.

zasnivanje sudske nadležnosti i u mestu iz koga se ne upravlja delatnošću društva, već u kojem ono trajno obavlja svoju delatnost – što podseća na kriterijum „stvarne i trajne povezanosti” iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, koji se koristi radi određivanja pripadnosti privrednih društava Zajednici, odnosno Srbiji, za potrebe primene Sporazuma, a u slučaju da društvo ima samo registrovano a ne i stvarno sedište na toj teritoriji.⁸⁴ Sa stanovišta usklađenosti sa relevantnom direktivom ova izmena ne donosi nikakve novine – i dalje postoji obaveza registrovanja promene sedišta društva, koja postoji i u direktivi. Ipak, valja napomenuti da je ranije u Prvoj direktivi formulacija na engleskom glasila „*transfer of the seat of company*”, dok u novoj direktivi glasi „*any change of registered office of the company*”, čime je precizirano da se obaveza odnosi na prijavljivanje promene registrovanog sedišta, a ne nužno i stvarnog sedišta društva.⁸⁵ Svakako najznačajnija novina Nacrta zakona o privrednim društvima u odnosu na Zakon o privrednim društvima jeste iscrpno regulisanje ogranka i predstavništva stranog privrednog društva. Naime, dok ZOPD sadrži samo jednu načelnu odredbu o mogućnosti osnivanja ogranka domaćih i stranih privrednih društava i delatnosti ogranka,⁸⁶ Nacrtom se reguliše i pitanje delatnosti ogranka, kako domaćeg, tako i stranog privrednog društva, kao i pravila o njegovom osnivanju i objavljivanju podataka.⁸⁷ Iz odredbi Nacrta očigledno je da je zakonodavac odlučio da u domaće kompanijsko pravo dosledno unese odredbe Jedanaeste direktive iz kompanijskog prava, što do sada nije bio slučaj. To se naročito vidi iz odredbi o registrovanju podataka u vezi sa ogrankom stranog privrednog društva, koje obuhvataju i finansijske izveštaje osnivača koji su sastavljeni, podvrgnuti reviziji i obelodanjeni na osnovu prava države po kojem osnivač ima tu obavezu, što je upravo obaveza koja je uvedena Jedanaestom direktivom iz kompanijskog prava.⁸⁸ Imajući u vidu činjenicu da su do sada ogranci i predstavništva stranih pravnih lica bili regulisani kako Zakonom o privrednim društvima⁸⁹ (ogranak) tako i Zakonom o spoljnotrgovinskom poslovanju (ogranak i predstavništvo), rešenja ponuđena Nacrtom zakona predstavljaju značajno poboljšanje.⁹⁰ Nadalje, čini se da Nacrt zakona nudi jasniji

⁸⁴ Videti: član 52. Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju.

⁸⁵ A. Knežević Bojović, *Sloboda osnivanja privrednih društava u pravu Evropske unije*, doktorska teza, Beograd, 2010, str. 136.

⁸⁶ Član 3. ZOPD.

⁸⁷ Članovi 567–573. Nacrta.

⁸⁸ Videti: član 573. Nacrta.

⁸⁹ Član 3.

⁹⁰ *Službeni glasnik RS*, br. 36/09, član 4.

odgovor na pitanje da li pojam „branch”, odnosno „ogranak” iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju treba tumačiti usko, tako da obuhvata samo ogranke stranih pravnih društava, ili široko, tako da obuhvati i poslovanje predstavništava stranih pravnih lica, koja su u većini prisutna na domaćem tržištu. Radi se, naime o odredbama člana 52. Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju i određenju pojma ogranak koje se u pravu Evropske unije inače koristi kao određenje onoga što se smatra oblicima sekundarnog nastanjivanja.⁹¹ Ako se koristi ciljno tumačenje, osnovano se postavlja pitanje da li treba uzeti da činjenica da predstavništvo nije ovlašćeno da zaključuje ugovore sa trećim licima u ime i u korist društva osnivača znači da su predstavništva stranih pravnih lica izuzeta iz obima primene SSP. U praksi predstavništava se celokupno poslovanje sa stranim društvom – osnivačem, odliskava u zaključenju ugovora neposredno sa osnivačem – najčešće putem jednostavnog prihvata ponude. U prilog stanovištu da i predstavništva stranih pravnih lica treba smatrati ograncima u smislu SSP ide i praksa stranih pravnih lica, koja u mnogo većem broju osnivaju predstavništva nego ogranke. Tako je, na primer, prema podacima Agencije za privredne registre, dana 26. aprila 2011. broj aktivnih privrednih subjekata koji su bili organizovani kao ogranak stranog privrednog društva bilo je tri, dok je samo predstavništava stranih pravnih lica koje počinju slovima „ma” bilo 51, dok se podaci za predstavništva koja počinju slovom „m” ne mogu dobiti jednostavnom pretragom, jer je dobijeni set podataka preveliki.⁹² Ipak, Nacrtom zakona napravljeno je jasnije i doslednije razgraničenje između organka i predstavništva stranog pravnog lica, te ovo određenje treba uzeti kao smernicu, i odredbe SSP tumačiti tako da se odnose samo na ogranke stranih privrednih društava.

Opravdanost zakonodavnih intervencija u Nacrtu zakona o privrednim društvima sa stanovišta harmonizacije sa kompanijskim pravom Evropske unije

Na samom početku rada izneta je ocena da je domaće kompanijsko pravo u velikoj meri usklađeno sa relevantnim propisima Evropske unije, te se postavilo pitanje opravdanosti promene opšteg akta kojim se reguliše funkcionisanje i delovanje privrednih društava – Zakona o privrednim društvima, a naročito imajući u vidu činjenicu da ni Nacionalnim akcionim planom niti Evropskim partnerstvom nisu bile planirane izmene ovog propisa. Ipak, opšti je utisak da zakonodavne intervencije u Nacrtu zakona zaista idu korak dalje od važećeg

⁹¹ Više o sekundarnom osnivanju videti: A. Knežević Bojović, doktorska teza, op. cit.

⁹² Internet, www.apr.gov.rs.

zakonodavstva u pogledu usklađenosti sa propisima Evropske unije. Osim što su u Nacrt uvedena nova pravila, koja nisu bila na snazi u vreme donošenja važećeg Zakona o privrednim društvima, kao što su odredbe Druge direktive i Direktive o određenim pravima akcionara društava koja se kotiraju na berzi, primetne su i druge intervencije, kojima se u domaći propis unose odredbe relevantnih direktiva, čime se svakako pokazuje ne samo načelna spremnost i spobnost države da uskladi svoje pravo sa *acquisom*, već i opredeljenje zakonodavca da domaće privrednike što bolje pripremi za ulazak na jedinstveno tržište, a pravila o funkcionisanju privrednih društava maksimalno uskladi sa onima koje na tom tržištu važe i modernizuje poslovanje domaćih privrednih društava (na primer, poboljšanje odredbi u vezi sa glasanjem elektronskim putem). Primetno je takođe da je došlo do određenih promena u zakonodavnoj politici u smislu korišćenja ili nekorišćenja nekih mogućnosti propisanih direktivama, koje ni formalno ni materijalno ne utiču na opštu ocenu bolje usklađenosti Nacrta sa direktivama. Opšta je ocena, stoga, da su sa stanovišta usklađenosti sa direktivama iz kompanijskog prava, a i sa stanovišta primene Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, odredbe Nacrta zakona o privrednim društvima opravdane i poželjne.

**PROPOSALS IN THE DRAFT COMPANY LAW
– THE DEGREE OF HARMONISATION WITH COMPANY LAW
DIRECTIVES AND PROVISIONS OF THE STABILISATION
AND ASSOCIATION AGREEMENT**

SUMMARY

The thorough reform of the Serbian company law, implemented first by the adoption of the Company Act of 2004 and followed by a set of statutes governing company registration, had as one of its proclaimed goals the harmonisation with the relevant EU legislation. This objective was achieved mostly with success, although certain provisions, namely ones governing changes in capital, merger and division of companies, have proven to be somewhat complicated for both scholars and practitioners. One of the drawbacks of the Serbian company law was somewhat scarce regulation of secondary establishment of both domestic and foreign companies. However, the new legislative framework has considerably modernised establishment, registration and operation of companies in Serbia. The National Programme for Integration of Serbia into the EU and the European Partnership of 2008 did not envisage major legislative interventions in this area. However, in 2010, the Ministry of Economy and Regional Development made a Draft Company Act and organised a public debate thereof. One of the proclaimed objectives of the draft is the harmonisation with the new European

legislation, what actually includes directives. Apart from the adoption of new directives, such as those regulating cross-border company mergers, takeover and voting rights of shareholders, the First and Second Company law Directives have undergone some changes, aimed at simplification of procedures. The Stabilisation and Association Agreement also includes provisions that are relevant for companies both from Serbia and the EU – namely, those relating to primary and secondary establishment and operation of foreign companies in the territories of the EU and Serbia. The objective of this paper is to analyse the provisions of the Draft Companies Act in the light of legislative changes in European Union Company Law and also to take into account possible practical consequences of these changes with regard to the application of the SAA in Serbia.